

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Год. XX.

Октомврий — 1928.

Книга 8.

фот. Г. Трайчевъ

ТЪРНОВО — АСЪНОВА МАХАЛА

Каябашкото блато

ИЗЪ ИЗТОЧНА СТАРА ПЛАНИНА

Планините днес сж изворъ на радостъ! Ето защо интереса къмъ тѣхъ се повече усилюва и развива по простата причина, че планината съ своята красива природа, естетични впечатления, здравъ въздухъ и спокойствие привлича винаги посетители. Народи, които се интересуватъ отъ планините, сж напредничави. Въ най-тежките моменти на робство планината е била волната мисълъ на поробения народъ и е криела въ себе си неговите герои. Изобщо Стара Планина е играела винаги ролъ на народенъ стражъ и ето защо колчемъ навлѣза въ нея, винаги ме обзема едно чувство на дълбока почитъ и безгранична радостъ. Сжщо такива чувства преживѣхъ, когато влака спре на Сливенската гара и предъ менъ застана синия Балканъ, който отхрани Хаджи Димитъръ, Стефанъ Каралджа и други народни герои.

Пътятъ на нашия петнадесетъ дневенъ излетъ бѣше Котелъ, течението на Луда Камчия до село Баръкъ, течението на рѣка Хаджи Дерѣ, Месемврия, Гюзекенъ, Варна, Провадия, Шуменъ, и обратно Стара Загора.

Юлското слънце силно печеше и ние гледахме по-скоро да се покатеримъ по планината. Отъ Сливенъ пътятъ за Котелъ минава покрай пещерите „Змееви дупки“. Тѣ отстоятъ пет минути на лѣво отъ шосето при Андреева чешма. Намиратъ се на дѣсния склонъ на едно дере, току при самата му дълбочина. Иматъ два входа: единиятъ отвесенъ съ спусакъ около четири метра, а вториятъ хоризонталенъ, лесно достъпенъ. Следъ входа следва голѣма, широка 20/10 крачки и висока 6—8 крачки пещера,

цѣла цокрита съ бѣла варовита отайка. Подътъ е равенъ. На дѣсно отива една галерия, дълга тридесетъ крачки съ единъ кржгъ и две разширения. Втора една галерия върви направо срещу входа, която има дължина 16 крачки и свършва съ едно разширение 8/4 крачки. Въ галерията се хвърля свѣтлина презъ единъ процепъ-прозорецъ. Преданието за „Змейскитѣ дупки“ говори, че нѣкога тукъ сж живѣли змееве. И действително гжстия мракъ който тука сжществува, смуцаванъ само отъ летежа на прилѣпите и голѣмите размѣри на пещерата, сж създавали страхъ у населението и то си ги е обяснявало, като жилище на чудновати сжщества.

Пътятъ ни скоро напусна хубавитѣ сливенски лозя и по рѣка Чобановъ долъ се отправи за билото на планината. Живописността, която пътя открива, е прелестна. Тукъ сж „Джендемитѣ“, голѣми долове, подобни на тоя при Юмрукчалъ. Слънцето сви своя последенъ цвѣтъ и мрака, заедно съ хладината, напоена съ аромата на цѣфналите липи, зале въздуха. Гърдите вдишваха този ароматъ. Ето ни на билото. Предъ погледа се разкри голѣмия планински лабиринтъ. Отъ желѣзните врата въ Сливненския балканъ Стара Планина на изтокъ чакъ до Черно море се дѣли отъ Луда и Голѣма Камчия на три дѣла: Юженъ — Чаталъ балканъ, Срѣденъ — Коджа балканъ и Сѣверенъ — Сакаръ балканъ. Тѣзи три вериги сега предъ насъ представляваха замръзналата стихия на бошуващо море. Високи върхове образуваха гребена на стихийната вълна, а доловетѣ, съ събралия се вече мракъ, указваха безд-

нитъ на вълнитъ. Картината бѣ величествена за съзерцание! Още първия денъ балкана откри предъ насъ своята прелестъ и ни окуражи въ нашия дългъ излетъ. По начертания планъ ние трѣбваше да пренощуваме въ село Ичера, обаче нощта настѣпи бърже и ние останахме да нощуваме въ кантона — случайни наши хижи, гдето кантонера ни даде хубаво гостоприемство. На следния денъ 17. VII презъ селата Ичера и Жеравна стигнахме Котелъ. Село Ичера е на началнитъ притоци на Луда Камчия. То е старо селище: за произхода на името му се носи легенда, че е било основано отъ нѣкой си римски пълководецъ Ичеръ, други пъкъ го обясняватъ съ турската дума ичере — вжтре, защото се намира вжтре въ планината, а трети отъ вечера — вечеръ, понеже нощта настѣпа по-скоро отъ върховетъ, като сричката *ве* се изменя въ *и*. Още въ 1877 г. е образувано читалище, чийто ръкописенъ уставъ отъ 2. II. с. г. се пази и до сега. Презъ 1873 год. е била подарена една библиотека съ надписъ „книгохранителница“. Още тогава въ църквата сж си служили на славянски езикъ съ требника, написанъ отъ тамошния граматикъ попъ Людцканъ. Село Жеравна, прочуто въ нашитъ пѣсни съ „хубавитъ моми“, прави впечатление на добро курортно мѣсто. Селото е имало електрическо освѣтление отъ тютюневия складъ на кооперация „Асѣнова крепостъ“, обаче сега не работи. Тукъ се срещнахме съ Г-нъ Никола Бабджовъ, побѣлѣлъ 86 годишенъ старецъ, който се препорѣчва за сподвижникъ на Ботева и Левски. Жеравна е родното мѣсто на много наши първи хора, като Тодоръ Чорбаджи, Филаретовъ, Професоръ Стояновъ, Райно Поповичъ — първия български педагогъ, издалъ „христоидия“ — благонравие, воято на времето си имала голѣмо значение, майката на генералъ Радко Димитриевъ и други.

Следъ единъ превалъ на хребета Ветрила, ние се отзовахме въ историческитъ мѣстности при Котелъ. Тукъ е Гръшки (грѣцки) долъ съ уединения величественъ връхъ Вида, на който още се виждатъ развалини отъ крепости. Разправятъ че въ Гръшки долъ е станало пленяването на грѣцкитъ войски заедно съ Никифора. Названието на върха Вида населението различно обяснява: едни казватъ, че то носи името на дъщерята на царъ Крума, която въ оная злокобна нощъ сама е била въ първитъ редове на войскитъ и ги е окуражавала; други казватъ, че това е име на грѣцко момиче, което родителитъ оставили тамъ при една баба, която го отхранила. Когато пораснала Вида, хубостта ѝ била безмѣрна и въ нея се влюбилъ единъ български воевода. Въ боя на Крума съ Никифора, тя измѣстила посоката

на свѣтлината на фенеритъ, които стояли на прохода и съ това вкарала византийскитъ войски въ дола, гдето били избити. Тукъ е и мѣстността Кореникъ — момина побѣда, въ честъ побѣдата на Вида.

Котелъ ни се представи свитъ въ дъното на естественъ котелъ, изграденъ отъ склоноветъ на планината. Неговия изгледъ е особено приветливъ и съ издигналитъ се планински вериги, чакъ до синьото небе, та представлява рѣдко красивъ градъ. Известенъ още въ турско време като голѣмъ търговски и производителенъ центъръ, днесъ Котелъ е градъ съ оскѣденъ поминѣкъ. Населението му бедствува, затова всѣка година имаме голѣма емиграция. Некогашнитъ прочути котленски носии отъ чиста коприна, обсипани съ редица желтици, сега е замѣнена съ тъкани рокли, което говори за нѣкакъвъ трауръ притискащъ родното мѣсто на Раковски. Обаче свѣтлитъ очи на планинеца и вирнатата не-

Луда-Камчия при с. Каджръ Факли

гова глава издаватъ смѣлия му духъ въ борба съ негодитъ. Има построени нѣколко фабрики, но по причина на мжчния превозъ, стокитъ оставатъ доста скѣпи и за сега тия фабрики бездействуватъ. За отбелѣзване е че котленци сж запазили старитъ народни обичаи за общи излети. Ние се случихме на такъвъ до мѣстността „Калугерица“, три часа далече въ югоизточна посока на града. Вечеръта градскиятъ глашатай съобщи сборното мѣсто и часа на трѣгването. На другия денъ рано, още въ 5 часа прочутата котленска музика, състояща се отъ цигани, започна да свири собствени произведения или части отъ опери или маршове, разучени по слухъ отъ тѣхъ. Отъ всички краища почнаха да се стичатъ хора различни по възраст и положение. Тукъ ще срѣщнешъ чорбаджиата и работника, дошлия курортистъ и безгрижния ученикъ. Всѣки весело приказва, носейки нѣща за ядене въ рѣжа или на гърба. Други караха коне или магарета. Скоро площада се напълни и начело съ музиката дългата из-

летна колона се проточи изъ главната улица. Интересно и мило е да види човѣкъ тѣзи предтечи на организирания туризмъ у насъ. Колко радостъ и колко веселие има тамъ! Ето височината се изкачи. Града се скри въ пазвитѣ на планината. На Беровъ чучуръ при една голѣма зелена поляна музиката за-свири хоро и всички млади и стари заиграха. Умората като че ли изчезна. Още малко и ето ни при Калугерица, носяща достойно името си. Прави стени заграждатъ това спокойно кѣтче, гдето преди години тукъ сж живѣли дервиши калугери. Тогава още не е сжществувалъ Котелъ. На мѣстото му е ставало голѣмъ сборъ, и калугеритѣ една година се нагласили да си откраднатъ по една мома и така заселили Котелъ.

До Котелъ сж изворитѣ на Стара рѣка, единъ отъ съставнитѣ притоци на Луда Камчия. Презъ дъждовно време водата отъ изворитѣ подскача на половинъ метъръ. Тѣ изтичатъ отъ основата на скаленъ ридъ и за тѣхъ се говори, че нѣкога въ тѣзи дупки сж живѣли змиеве, които открадвали хубавитѣ моми, които идвали за вода и затова сега всѣки изворъ носи име, като Рускина дупка, Йовкина дупка и др. Ние оставихме излетниците да се веселятъ и поехме пѣтя за прочутитѣ котленски „Скокове“. Тѣ сж водопади на Медвенската рѣка въ горното ѣ течение подъ върха Орловица. Буйната, чиста пѣния се вода пѣе неуловимата мелодия за величието на природата. Декорацията на сканата е величественна и вѣтрѣтъ, слънцето, месеца играятъ безспирно. Самитѣ свокове сж интересни водопади. Цѣлото корито на рѣката е камено, по което водата е издѣлбана голѣми въртопи, а на мѣста се спуска отвесно, като образува пѣниящи се водопади, които достигатъ едно голѣмо число.

Село Медвенъ е разположено три часа далеко отъ Котелъ въ едно дере. Стрѣмното разположение на селото и отвеснитѣ брѣгове на дерето не е позволявало на населението да има чешми. Това е било голѣмо наказание за вода и всички усилия на медвенци били за направата на канализация. Най-после съселянина имъ инженеръ Б. Богалевъ изработва планове на водопровода и съ задруженъ трудъ селото се сдобива съ хубава балканска вода. Готви се голѣмо празненство по освещаване водопровода и поставяне камененъ медалеонъ на инженера на чешмата на площада на селото. Въ селото нѣма неграмотенъ човѣкъ. Тукъ е родното мѣсто на Захари Стояновъ и още отъ освобождението има читалище „Изворъ“. Главния поминѣкъ е бѣчварството. Има тридесетъ души майстори. Името си селото носи отъ медвенъ — мечка, предполагало се че имало много мечки, или пъкъ че нѣкога грѣцкия владика отъ седемъ кѣщи отъ които е било заселено селото вземалъ за себе си седемъ кола медъ. Единиятъ и другиятъ случай сж допустими, защото мѣстността е била свѣрталище на мечки и съ богатата си паша представлява пчеларски центъръ. Медвенци казватъ, че ако не видишъ Синия виръ, Леденицата и Маарата ти нищо не си видѣлъ. И действително е

тѣй. Синия виръ е недалеко отъ селото водопадъ на Медвенската рѣка, която въ скалиста мѣстность е направила своето корито и го е издѣлбала въ различни басейни за къпане. Презъ лѣтото цѣлото село ходи тамъ да се къпе. Леденицата е пещера, която заедно съ Маарата следва да се подложатъ на специално изучаване на нашитѣ геолози. Ние почти никакъ не сме слушали за тѣхъ. И дветѣ се намиратъ 2½—3 часа далечъ отъ Медвенъ въ северо-източна посока, въ мѣстността Равни букакъ, отдалечени една отъ друга на ½ часъ. Входа на Леденицата е скалистъ. Първото пропадане на почвата прави единъ отвесенъ скатъ отъ десетина метра. Отъ тукъ надолу входа е отвесенъ, широко нѣколко метра и човѣкъ трѣбва съ помощта на нѣщо да се спусне надолу около 4—5 м. и така се достига отвора на пещерата. Той е широко и лесно достъпенъ, но току предъ него лежи голѣма прѣспа снѣгъ и вие безъ да питате си обяснявате името на „Леденицата“. Още първата стѣпка навътре дѣхътъ ви замръзва и вие виждате смръзналия се издишанъ въздухъ. Покрѣтъ лѣто, когато Софийскитѣ вестници пишеха за нетърпима горещина до 40° С. на сѣнка тукъ ние бѣхме принудени да облечемъ палтата. Това прави още по-интересна пещерата и ние съ любопитство навлѣзохме въ нея. Фара на „Сърнена гора“, карбитната ламба осея пещерата съ ясна свѣтлина. Скрытата чаровностъ ни се откри. На мѣста се виждаха нависнали ледени сталактити, презъ които свѣтлината спокойно минаваше, като че ли ги запалваше. Всичко бѣ почистено, като голѣмъ приемъ; голѣмия салонъ — голѣмъ 25 крачки въ крѣгъ, високъ 8—10 крачки, откриваше малки галерии направо и на лѣво. Въ дѣсно той се извѣрта въ не голѣмъ крѣгъ и свѣтлината се отказва да ни открие края. Голѣми блокове камѣни ни отдѣлятъ отъ една пропасть, която въ края свѣршва съ една дупка. Съ голѣма предпазливостъ достигнахме до края на пещерата, гдето отвесна, голѣма 1 кв. м. дупка се губи надолу. Хвърлени камѣни въ дупката съ тѣпъ грохотъ падатъ надолу, отскачатъ и се губи шума. Мѣстни жители казватъ, че е пускано въ дупката плява, която излизала въ Черния изворъ, далеко 2 км. въ източна посока — начало на Садовската рѣка.

Следъ като се налюбувахме още малко на леденицата ние отидохме на другата пещера Маарата. Тя се намира на голъ скатъ, нареченъ Вѣшкавъ кайръкъ и входа ѣ е просто една дупка, но тази дупка още съ спускането на 2 м. пада въ една голѣма, висока, по пода съ голѣми камѣни пещера. Невидимия скулпторъ и тукъ е далъ свобода на фантазията си и е създалъ действително фантастични очертания. Цѣлата пещера е гладка; добре бѣлосана съ варовити оттаяци. На лѣво въ дѣното замаскирано се крие една галерия. Тази галерия на мѣста се разширява и открива малки алтари съ нависнали сталактити намѣсто кандила. И действително цѣлата пещера прилича на голѣма катедрала, гдето се отслужватъ тайнствата на природата. Тази гале-

рия има радиална посока. Цѣлъ половинъ часть вървимъ по нея и не достигаеме края ѝ. Малкото време, пъкъ и страха да не изгасне „фара“ не ни позволи да изследваме галерията. Нѣкои медвенци ни разправяха, че тѣ сж ходили цѣлъ часъ, но края не сж достигнали. Интересна е пещерата! Когато я напукнахме мракътъ тихо се стелѣше изъ балканскитѣ усои. Месеца на небосвода бѣ подигналъ клепащъ и едва изпращаше бледа свѣтлина. Чува се гласа на прибиращи се каракачански стада и сегизъ тогизъ лая на куче. Букацитѣ зашумѣха и като че ли подхващаха „хайдушката пѣсенъ“, а умореното слънце едва-едва прибира свѣтлата си дреха и на небето изкочиха рой звѣздици. Хубава и красива е балканската нощъ!

Отъ Медвенъ ние слизаеме въ с. Шехово на р. Луда Камчия, обаче голѣмото Кая Башко езеро ни мамѣше и ние решихме да го посетимъ, още повече, че Стара Планина, особно въ източната си часть не може да се похвали съ планински очи. Тя като че ли е оня голѣмъ слѣпецъ художникъ, преживѣващъ изкуството въ самия себе си. Каябашкото езеро се намира на върха на планината, не далеко отъ едноимено село. То заема една площъ около 1¹/₂ кв. клм. и съ своитѣ води, оглеждащи се въ тѣхъ околни върхове представлява очарователно зрелище. Стада добитѣкъ намиратъ почивка въ обѣдния пѣкъ, а бързъ рибаръ хвърля и събира мрежата. Водитѣ на езерото съ скритъ каналъ се използватъ за двигателна сила. Простия народенъ умъ още отдавна е схваналъ силата на водата и изкустно я използва да кара воденица и тепавица.

Следъ една охладителна баня ние се спуснахме по течението на Луда Камчия. Народа въ даването на наименования на различни мѣста и рѣки винаги има предвидъ най-характерното. Името Луда Камчия характеризира Камчия, като веселъ, безгриженъ младежъ пълненъ съ сила и купнежъ. Такава е действително Луда Камчия. Носяща бързо водитѣ си тя търкала голѣми блокове камани, като че ли въ това намира най-голѣмо удоволствие. Тя подскача, пѣни се и ту се сърди ту се смѣй! Брѣговетѣ ѝ сж обкичени съ върби, а простирашитѣ се отъ дветѣ ѝ страни ливади обшиватъ цвѣтистата ѝ дреха. Порѣчието на Луда Камчия е гъсто населено. Презъ тур-

ско време то е било заето отъ турци, но следъ освобождението то наново се заселва отъ българи. Селото Вресово, околия Айтошка, презъ всичкото време е било чисто българско село. То се е мѣстило на 4 мѣста. Населението е високо, едро и красиво. Тѣ сж типове на Аспаруховитѣ българи. Подъ селото Исуплии, околия Котелска, както и при с. Добралъ, ок. Карнобатска и с. Ичме Вакѣфъ, ок. Айтошка се намиратъ студени сероводородни източници, известни подъ името „Миризливатата вода“. Водата се употребява за лечение на краста и пиене при нѣкои болести. Необходимо е по специално изучаване и изследване на съставнитѣ части на тѣзи

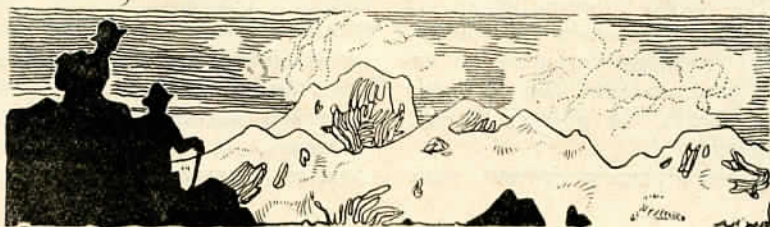

Камънитѣ при Хата Курия с. Исупли

води. При с. Чавдарлъкъ, ок. Анхиалска на 1 клм. отъ него се намиратъ развалини на басейни именувани „Лѣджитѣ“. Отъ самото село и отъ околнитѣ села женитѣ дохождатъ да ператъ. Дрехитѣ колкото мръсни и засечени да сж, се хубаво изпиратъ и то безъ сапунъ. Добитѣка съ охота пие тѣзи лека минерална вода, която сжщо трѣбва да се изследва.

Отъ с. Барѣкъ ние напукнахме долината на р. Луда Камчия и поехме право източно, за да вземемъ тѣзи на р. Хаджи Дерѣ, при с. Надѣръ. Хаджи Дерѣ влива водитѣ си въ Черно Море, надъ Месемврия. Отъ с. Копаранъ ние поздравихме „синята ширъ“ и следъ единъ усиленъ маршъ ние бѣхме въ Месемврия.

Wott.

НАШИТЪ ГРАДОВЕ

ТЪРНОВО И НЕГОВАТА ОКОЛНОСТЪ

(Географско-геологически наброски)

Съ право Андрей Протичъ нарече Търново — *съкровищница на българските старини*. (Българ. турист. год. 14, кн. 5). Тукъ бѣ провъзгласенъ бунтътъ противъ византийското владичество презъ 1186 г. Шестотинъ години преди *Наполеона* братята *Асѣновци* бѣха схванали максимата, че майката на всѣка политика е географията, затова направиха отъ Търново столица на новообразуваното българско царство. И по-добъръ изборъ тѣ не можеха да направятъ. Природата е направила отъ Търново една естествена крепостъ, която служи за опора на българската независимостъ повече отъ двеста години. За срѣдновѣковната стратегия, мѣстоположението на търновската крепостъ било образецъ на непристъпностъ и непревземаемостъ. Отъ малкото селище край кулата на мѣстния болеринъ-земевладѣлецъ израстналъ могъщъ за времето си и за народа ни градъ — „царица на градоветъ“ или „втори следъ Константинополь“, както е билъ киченъ въ нѣкои запазени и досега писмени паметници. Цѣли три месеци се държа тази здрава твърдина срещу стремителнитѣ атаки на Баязидовия синъ Сюлеманъ Челеби и на 17 юлий 1393 година биде превзета, а заедно съ това се тури кръстъ и на срѣдновѣковното българско царство.

Тѣзи именно два вѣка отъ историята на Търново сж ни завещали множество исторически паметници съ голѣма научна стойностъ. Но освенъ съ своитѣ старини, старопрестолниятъ български градъ ни привлича и съ своята оригинална география. И повече съ последната. Това е приказнична география въ пълната и широка смисълъ на думата. Тя еднакво пленява и стратега и учения и поета. Но върху общия ландшафтъ цари тонътъ на поезията. Въ това ни убеждава и знаменитиятъ германски полководецъ *Молтке*: „Нийде и никога още не съмъ видѣлъ по-романтично отъ положението на Търново“. И този възгледъ се сподѣля отъ всички учени и пжтешественици, като Григоровичъ, Лежанъ, Каницъ, Ердикъ, Тоула, Бартъ, Иречекъ и пр.

Споредъ Иречека, Търново е уникумъ въ цѣла Европа, а именитиятъ изследвачъ на Централна Африка *Бартъ* му посвещава множество страници въ своитѣ пжтописни белѣжки и дава собствени рисунки на фантастичната му обстановка.

Но поетичниятъ захласъ, макаръ и твърде рѣдко, е смущаванъ отъ адскиятъ танцъ на Търновскитѣ подземия. Въ такива моменти раятъ се превръща въ адъ. Но скоро подземната буря минава страхотийтъ и жертвитѣ се забравятъ и вѣчно излжчваната поезия пакъ разстила своитѣ криле върху този „фотографиранъ блѣнъ на дѣдо Господа“, споредъ Пенчо Славейковъ.

Но тѣзи разнообразни и нагледъ съвсемъ само-

стоятелни прояви на старопрестолния ни градъ се намиратъ въ тѣсна причинна връзка.

Историята на града, произтичаща въ голѣма степенъ отъ особеното му географско положение, романтиката на повършнитѣ му форми и страшнитѣ му земетръсни конвулсии иматъ, въ края на крайщата, една обща основа: *особения геоложки строежъ на неговия теренъ*.

Не е случайно дето Търново е избрано първоначално за поселище на старобългарски боляри, а въ последствие и за резиденция на българскитѣ царе отъ второто царство. Както не е случайно е издигането на крайдунавскитѣ, крайморски и други крайрѣчни и високопланински крепости. Географскитѣ условия сж били и си оставатъ могъщъ факторъ. Както се добре знае отъ нашитѣ читатели и особено отъ туриститѣ, Търново се намира въ контактната линия между сдиплената Старопланинска система и Дунавската столова земя и по своята топография е сжщински предпланински градъ. Този типъ градове сж разположени край рѣчнитѣ корита въ последнитѣ възвишения на планинскитѣ дипли. Такива градове презъ срѣднитѣ вѣкове сж играли най-често ролята на укрепени пунктове. Твърде подходенъ на Търново по география и история е града Ловечъ, който като укрепенъ центъръ, спомогна твърде много въ борбата за извоюването на българската независимостъ, еднакво при византийското и турско господства.

Безъ тѣзи му орографски и хидрографски качества, малкото нѣкога селище щѣше да си остане все така скромно, както е скромно и самото му име и съвремената украса „Велико“ нѣмаше да смущава неговата природна скромностъ.

Романтиката на търновската топография съ нейнитѣ върхове, скалисти спускове, тераси, плата и грациозното лжкатушене на Янтра сжщо така не е рожба на вѣнкашното рѣчно и въздушно ерозивно творчество. Предположението, че кършното корито на Янтра е издълбано отъ самата нея, не почива на никакви сериозни научни основания, макаръ че пжтйомъ тази мисълъ сж изказвали мнозина учени. Окржжващата янтриното корито орнамента сжщо не е творба изключително на вѣнкашнитѣ агенти на природната архитектура—дъждовнитѣ води, вѣтъра, топлината и студа. Подъ тѣхъ и преди тѣхъ сж действували вжтрешнитѣ строителни сили — тектониката. Ако вѣнкашнитѣ природни красоти на Търново и неговитѣ близки околности сж дължатъ на незлобивото длето на вѣковетѣ, то мжчно обяснимо би ни станало съседството на такава една спокойно изваяна вѣнкашностъ съ бунтуващи се подземия. Да се схване, че морфологията на Търновския теренъ е въ тѣсна връзка съ тектониката

съ доустрояването на тези земни дълове, не се иска много голъма ученост. Достатъчно е затова едно вникване въ подробноститѣ на ясно изразенитѣ повършни форми.

Научнитѣ изследвания на последното земетресение отъ 1913 година, които направи талантливиятъ сизмологъ, покойникъ вече, Д-ръ Стайко Стайковъ и изложи въ магистралната си студия „приносъ за изучаване на Горно-Орѣховското земетресение на 1 юни 1913 година“, ни показаха, че имаме работа съ единъ могъщъ земетресенъ центъръ, какъвто не можемъ да намѣримъ въ мѣстности съ спокойно геолошко развитие. Съ една рѣдка проникателностъ, подпомогната отъ дълбока научна подготовка и гранитна воля, нашиятъ ученъ дойде до заключението, че по своята абсолютна сила това земетресение може най-добре да се сравни съ бележитото Японско земетресение *Мино-Овари*, отъ 28 октомврий 1891 год. че едва ли отстъпва на страшната катастрофа въ Санъ-Франциско на 18 априль 1906 година и че сигурно надминава печално-известното Месинско земетресение отъ 28 декемврий 1908 г., което отне живота на повече отъ 200,000 души. Установенитѣ отъ него сизмични огнища и то безъ да се влияе отъ каквито и да били геоморфоложки белѣзи и тектонически предложения, напълно съвпадатъ съ очевиднитѣ тектонически пукнатини и срутвания, съ каквито е така богата интересуващата ни мѣстностъ.

Интересни сж така сжщо регионалнитѣ (областни) геоложки и петрографски изследвания на геоложитѣ фр. Тоула, Г. Златарски, Г. Бончевъ и др. Първиятъ отъ тяхъ много категорично твърди, че своеобразниятъ характеръ на старата българска столица зависи на първо мѣсто отъ чисто тектоническитѣ отношения.

По такъвъ начинъ, самостоянитѣ историко-географски, геоморфоложки, сизмологички и геоложки изучавания, макаръ и правени безъ огледъ едни къмъ други, могатъ да се обобщатъ само съ изводитѣ на локалната тектоника, която пъкъ, отъ своя страна, е свързана съ едно още по-голѣмо геолошко събитие — нагъването на Старопланинската система.

Презъ време на последното надипляне на Старопланинската областъ, т. е. следъ Олигоценската епоха, между Миоценъ и Плиоценъ, а може би и по-късно, увлечени сж били и теренитѣ около нашето сегашно Търново.

Отъ Арбанашкото високо плато на северъ е

хлътнала голѣмата маса. Между в. Камъка, в. Гаргабаиръ, с. Арбанаси и Петропавловския манастиръ съ клинъ на западъ се е образувала Горнеорѣховската тераса съ голѣма пукнатина отъ западъ къмъ изтокъ. На северъ отъ камъка имаме друго, по-дълбоко пропаване и забиване на варовиковитѣ пластове къмъ сегашното легло на Янтра. Шосето отъ града Г. Орѣховица къмъ с. Темниско използва такава една пукнатина. Отъ сжщия рѣтъ, надъ желѣзнопътната линия за Търново, личатъ два-три нахжани и забити въ северно направление грамадни блока. Това голѣмо хлътване се е последвало: първо, съ образуване на една голѣма пукнатина отъ къмъ западъ отъ с. къмъ ю. (Дервента) и второ, съ пропаване на два голѣми плочи на югъ отъ Гаргабаиръ и Арбанаси. Най-дълбоко е пропавналъ западниятъ

Устието на Янтра при Търново

фот. Г. Трайчевъ

блокъ, отъ което се е образувалъ острова, който нашиятъ народъ е кръстилъ съ съдържателното и правдиво име *Трапезица*. Това е истинска трапеца малко наклонена на югъ. Съ нея заедно е пропавнала и масата, която образува днескашния Царевецъ. Но докато Трапезица представлява отъ себе си пълненъ *Разседъ*, Царевецъ е запазилъ една ивична връзка „Кая-башъ“ съ масата на Карталъ-баиръ, която сжщо така е взела участие тектоничното премоделиране на терена. Но тънката флексура между Картала и Царевецъ се скъсала на едно мѣсто, така наречената „Дупката“ и още „Сечената канара“. Отворътъ е около два метра. Споредъ едно предание, тя била изсечена по заповѣдь на царъ Крума, който ужъ билъ основалъ града, а споредъ друго — отъ царъ Асенъ I. Най-вѣроятното е, че имаме работа съ една тектоническа драскулка, разширена — може би — по стратегически съображения.

Абсолютната височина на Трапезица е 210 м.,

а на Царевецъ, при конусообразна-чука *Чанъ-тепе*, — 252 м. Когато Гарга-баиръ се издига на 313 м., а Петро-павловското възвишение до 439 м.

Отъ Карталъ баиръ пропадането въ източно направление се казва *Поличката* и завършва съ Хисаря (Царевецъ). На югъ отъ Поличката има по-чувствително хлътване, което е образувало *Марно Поле* (190 м.) Още по на югъ къмъ Марно-полската яма, срутването има северно направление. Лозята *Марманлия* сж разположени на забития къмъ Марно поле грамаденъ блокъ, който минава задъ Устието, подъ името Крушана. Самото Устие е тоже една пукнатина, която ни дава възможност да видимъ разположението на пластоветъ следъ нагъването имъ. Това ясно личи и отъ снимката, която помѣстваме тукъ за по-голѣма нагледностъ. Извиване, измѣстване, надигане и хлътване на пластоветъ сж станали и въ терена на Късъ-хисаръ и Свѣта-гора. Дервентската пукнатина е продължила по такъвъ начинъ между размѣстенитъ земни пластове и е дала днескашното корито на лжкатушната Янтра,

което предизвиква толкова голѣмъ възторгъ, колкото и голѣмо недоумение. Може съ голѣма достовѣрностъ да се предположи, че преди тѣзи тектонически промѣни коритото на нашата красива рѣка да е било нейде другаде. Като разглеждахъ нейното течение надъ Устието, отъ Чолакова махала къмъ Узунъ-чаиръ, искаше ми се да вѣрвамъ, че то е продължавало право на изтокъ къмъ Малкъ-чи-фликъ и Драгижево и пакъ къмъ Козаревецъ е намирало полето или морето. Но това си остава само едно предположение и нищо повече.

И всѣки пжтъ, когато посетя Търново, любувамъ се безъ насита нане говитъ чудни красоти. И ми се струва, и то съ голѣмо основание, че колкото повече прониква човѣкъ въ тайнитъ на чуднитъ красоти на старопрестолния ни градъ, толкова и тѣ ставатъ по-таинствени и по-очарователни. И все повече се убеждавамъ, че по романтично мѣсто отъ мѣстоположението на Търново не би си намѣрило никжде.

П. Делирадевъ

ПРОЧУТО — НЕПОЗНАТО

Вече отъ половинъ вѣкъ българскитъ поколения четатъ за него въ школнитъ учебници. И ако не се намираше въ единъ отъ най-затѣнтенитъ крайгранични кжтове на страната, т. е., ако бѣше по къмъ центъра на държавата ни, навѣрно би било най-посещавано мѣсто у насъ. Прочутитъ европейски пжтешественици отъ миналия вѣкъ — Каницъ и Бланка, не намиратъ други кжтъ въ Европа, съ който да го сравнятъ. Споредъ тѣхъ *Бѣлоградчикъ* по величие и красота е дивна игра на природата, а при това е и нѣщо уникамъ на земята, е едно чудо.

Бѣлоградчишкитъ скали — това е чудото. А никой още не е отбелѣзълъ, че тѣ не сж само въ Бѣлоградчикъ. И още по-малко е отбелѣзано, че Бѣлоградчикъ по мѣстоположение сжщо е едно географско чудо, даже безъ своитъ скали.

Бѣлоградчишкитъ скали представятъ низъ отъ групи, които заематъ едно обширно пространство на дължъ 35 клм. и на ширъ 5—6. Тѣ сж конгломерати, но не отъ вулканически произходъ. Това сж утаечни скали: едрозърнестъ пѣськъ е споилъ страшна маса отъ измити рѣчни камъни. Геолозитъ клонятъ къмъ допушането, че тукъ е било дъно на нѣкаква рѣка нѣкога, когато още не е имало органически животъ на земята: никжде по тѣзи гигантски утаечни скали не се откриватъ окаменелости. Самитъ води на тази невъобразима по размѣритъ си нѣкога рѣка не ще да е била отъ обикновенитъ текущи води днесъ: пѣсьчникътъ на скалитъ е гжсто окисленъ, тѣ сж красиво ржждиви и червенѣятъ отъ далечъ.

Прочее, споредъ геолозитъ, Бѣлоградчишкитъ скали сж оформени отъ милиони години. И късно следъ тѣхното оформяне земната кора тукъ се е трѣсла, напуквала и диплила, та дъното на нѣкогашната гигантска рѣка се е досущъ вилоизмѣнило.

Така на по-къснитъ вѣкове е останало само това настрѣхнало състояние на десетина групи отъ страшни гиганти. Тѣ достигатъ при с. Боровица до 130—150 м. отсечена височина. И изглеждатъ като да сж били насечени нѣкога въ задруженъ тайнственъ походъ. А после нѣкакъвъ магически жезълъ ги е страшно разлюлѣлъ. И въ такова състояние ги е сковалъ за вѣчни вѣкове. Какви ще сж били размѣритъ на тѣзи гиганти въ първично време, мжчно можемъ да си представимъ. Много километра на ширъ и на дължъ около тѣхъ хълмищата, низинитъ и рѣчнитъ корита сж червени т. е. наслоени отъ тѣхното разлагане презъ милиони години. И въпреки това тѣ все още представятъ единъ мъртавъ многомилионенъ градъ съ площъ отъ 200 кв. клм., който се разпада на квартали съ старинни тѣсни улици между американски домове — колоси.

Но чудото не се свършва и съ това. Спйката на тѣзи странни скали не е еднакво устойчива на атмосфернитъ влияния. Нѣкжде рѣчнитъ камъни сж гжсто циментирани, а нѣкжде спйката е само отъ едрозърнестъ пѣськъ. Така пѣськътъ се рони и измива, и се създали поразителни очертания — отъ всички познати въ органическия животъ форми и отъ всички познати въ човѣшката история образи. Тукъ Моисей, тамъ Наполеонъ, по-далечъ римскитъ

Папа, та и нашият фанатик дѣдо Цанковъ — срѣдъ мечки, орли, бухали, че даже плъхове и жаби. И всичко това въ египетски размѣри!

Тѣзи очертания представятъ на мѣста (при Бѣлоградчикъ) такава феерия, че тя наистина не се подава на описание. Безпомощенъ е тукъ и фотографътъ: на всѣки петъ-десетъ стѣпки всѣко отъ тѣзи очертания се мени неузнаваемо. Може би само четката на гениаленъ художникъ би могла да даде приблизителна представа за величието и фантастичната красота на всичко това тукъ. И пакъ — задачата е много мѣчна. До днесъ само единъ отъ нашитѣ майстори на четката пристѣпи къмъ нея — Щъркеловъ. И твърде предпазливо: нарече платното си символно: „енигма“. Очевидно, почувствувалъ е човѣшкото безсилие да съвладѣе и художествено осмисли тоя кошмаренъ снъ на природата тукъ, който наистина надхвърля всѣко човѣшко уразумение. Доста е да се вслушате въ мистичната сила на повсемѣстното и многократно ехо срѣдъ тѣзи могъщи силуети на колоси отъ хиляди вѣкове. Ехото отеква толкова ясно, толкова живо и толкова близко и пакъ далечно — на километри, — че душата благоговейно трѣпне, за да почувствува те, какъ може да се обезплоди и най-непосрѣдниятъ човѣшки възторгъ предъ тия зинали пропасти на безначалното и безкрайно...

*

Низътъ на Бѣлоградчишкитѣ скали върви отъ югоизтокъ къмъ северозападъ. Той почва надъ с. Бѣлотинци — 30 к.м. югоисточно отъ околийския центъръ. Тукъ скалитѣ чертаятъ цѣла планина, най-високата частъ отъ която представя неизмѣримъ колосъ въ изящното очертание на разковниче. Срѣдниятъ лостъ е забитъ въ небето. Този чудно красивъ колосъ владѣе надъ цѣлата планинска панорама на Видинския окръгъ. Нарича се Стовци. Овчарка нѣкога извѣла своитѣ овци на върха колосъ. Но се извила буря, та отхвърлила въ бездната долу и овчарката, и нейнитѣ сто овци (Сто-вци). По тази най-висока група скали се чертаятъ остарки отъ старинни крепости.

Веригата надъ Бѣлотинци върви 5—6 к.м. на северозападъ и при с. Гйоргичъ хвърля въ низинитѣ масивна пирамида съ странична кула. Веднага следъ нея червениятѣ скали се разбиватъ и снишаватъ така, че сж корито на почти винаги пълно-

водно горно течение на р. Ломъ. Но това корито е чудно: водитѣ сж разфѣди смаквания дебелъ пластъ отъ червени утаечни скали и сж образували шумна каскада съ надъ на повече отъ 10 метра. (Бобока се нарича каскадата — бобочи!) Отъ тукъ почва мѣстността Фолковелъ (фолкъ соколъ), кждето се събиратъ три рѣки. Легенда е, че между тѣхъ е процвѣтвалъ нѣкога многолюденъ римски градъ. Изглежда, че нѣкои взематъ за развалини разровенитѣ на далечни пространства брѣгове на рѣкитѣ; маламари сж плавили тукъ злато.

Непосрѣдно западно отъ Фолковецъ почва най-красивата група отъ Бѣлоградчишкитѣ скали — при с. Боровица (10 к.м. отъ града). Тѣ сж три групи една до друга: Фалковъ долъ, Орля, Боровишката скала. Вечеръ, при залѣзъ слънце, тукъ картината е

Бѣлоградчикъ. Шосето за Ломъ

фот. К. х. Радоновъ

поразителна. Боровишката скала е единъ гигантъ 1130 м. отвесно високъ, съ очертания на нѣкакъв титаниченъ замъкъ. Величественитѣ порти отъ източната страна на тоя замъкъ сж вече зазидани отъ работата на хиляди вѣкове. Но правилната арка надъ тѣзи порти се очертава съвсемъ ясно и днесъ Червениятъ замъкъ — гигантъ е вече изгубилъ готическиятъ острия на своитѣ вършни кули и сега изглежда отъ далечъ, като че ли е накрехнало херкулесовски калпакъ; челото му е осенено отъ разлѣтия чадъръ на стотици стари борове. Гърбътъ на страшния колосъ е процепенъ и открива пжтека, която води въ останкитѣ на архаични укрепления. Личатъ следитѣ на пробиви въ скалата, върху които споредъ мѣстнитѣ предания, сж почивали основитѣ на Русковия висящ мостъ. Тоя мостъ е свързвалъ Боровишката скала съ скалнитѣ групи (сжщо укрепени) далечъ

задъ него. Живълъ е човъшкиятъ родъ нѣкога тукъ, трупалъ е богатства, воювалъ е и е гиналъ. А по-късно, когато подвизитѣ на господари въ шлемове и ризници се прекратили, човъшкиятъ родъ е приспособилъ обаянието на тази титанична скала за нѣщо по-близо до сърцето. Върхътъ (съ старинитѣ борове) на Боровишката скала е мъчно достъпенъ и опасно привлекателенъ. Много млади трѣбва да сж гинали отъ суета да възлѣзатъ горе. И ето било е нѣкога обичайно: ергентъ, който не намира взаимностъ у избраницата си, но успѣе да възлѣзе на страшната скала и слѣзе отъ нея съ клонче боръ та замѣри съ него момата, която обича, то тя е длъжна да иде подъ вѣнчило съ него. Разбира се, това е било нѣкога. Сега вече не е; момитѣ не скланятъ. Види се, въ наши дни за тѣхъ има нѣщо по-ценно отъ самопожертвуването на влюбения.

Групата Орля не е тъй величествена, но въплъщава красотата на антична архитектура. Това е било нѣкога храмъ или колозеумъ, съ величествени камъни. Времето е извършило своето разрушително дѣло, но не е могло да повали колонитѣ, само ги е разкривило и кръстосало. Размѣритѣ на тѣзи колони сж, разбира се, такива, че надъ тѣхъ винаги се виятъ орли.

Групата Фолковъ долъ сж отсечени скали, като образуватъ клисура къмъ северъ, на кждето се изтига Столова планина. Въ тоя долъ се откриватъ дѣнки пластове черни каменни вѣглища.

Цѣлиятъ склонъ около тѣзи три групи скали се нарича *Орля*. Отъ тукъ почватъ лозята на Бѣлоградчикъ, които отстоятъ отъ тукъ — по пжтека срѣдъ скалитѣ, на 7 клм. Лозята вървятъ на западъ, все надъ групи скали и обхващатъ обърнати на югъ склонове на 15 клм. разстояние.

Веднага западно отъ селото Боровица се открива долътъ на скалната група *Лепеница*. Срѣдъ нея се издига тежъкъ масивенъ гигантъ съ отвесни и високи до 80 м. стени. Лицето му е на изтокъ и открива голѣма двуетажна пещера. Направо за нея е достъпенъ само долниятъ етажъ, но той извежда и въ горния. Пещерата е приютвала нѣкога и първобитния човѣкъ. Голѣми води сж текли тукъ. Сега тѣ сж прислѣзли и образуватъ подземна рѣка. Наоколо има извори, хубави ливади и овощни градини. Извори и кладенци отъ тѣзи води се срѣщатъ по цѣлия склонъ на Столова планина.

Просторнитѣ Бѣлоградчишки лозя носятъ названията на скалнитѣ групи: Орля, Лепеница, Долни крупникъ, Мъркашница, Горни крупникъ.

Отъ Мъркашница почва прочутата Бѣлоградчишка клисура, която собствено създаде мировата вече слава на този нашъ край. Шосето София—Берковица—Видинъ минава отъ тукъ. Пжтникътъ вече е видѣлъ преднитѣ скални групи, предупреденъ е, значи, и все пакъ бива изненаданъ и смутенъ: срѣдъ бѣлъ день тукъ почва мрачевина (навѣрно отъ това и Мъркашница); фйтонътъ се изгубва подъ тежкитѣ сѣнки на лабиринтъ отъ странно настрѣхнали

и надвесени гигантни въ най-фантастични очертания. И това продължава три километра! Пжтътъ върви стръмно нагоре; очаквате да се видите скоро надъ гигантитѣ, да навиеете надъ тежкитѣ имъ седла. Но тѣ вървятъ заедно съ васъ, застрашително разтягъ. И ви подавятъ. Величественъ е бѣлотинския Стовецъ, групата Орля на Боровица сж девствено красиви; но клисурата на Бѣлоградчикъ надхвърля високо, надхвърля речъта, надхвърля фантазията. Трѣбва да се губите съ седмици въ тоя лабиринтъ, за да се освоите съ него и да отлжчите групитѣ скали. Това не представя голѣма физическа мъчнотия; между групитѣ се криятъ не само пжтеки, но и разкошни алеи срѣдъ величествени буки и джбове, които сж шеметно високи (стремятъ се къмъ слънцето, та даже джбоветѣ тукъ сж тънки и високи до 20—25 метра). На лѣво отъ шосето се редятъ малкитѣ котловини на Лагера, Долня и Зелени градъ, а отъ дѣсно лабиринтъ е съвсемъ задрѣстенъ съ високи гори и тѣсна пжтека. Една отъ тѣхъ, източно отъ прочутата вода Субашъ, извежда надъ група скали, която открива на западъ дивна феерия отъ жбери.

Бѣлоградчишката клисура намира своя високъ свършекъ въ срѣдъ градеца, т. е. въ самата градска стѣга, кждето сж училищата, хотелитѣ, читалището, военния клубъ и павилионътъ, въ който свири два пжти седмично военната музика. Отъ къмъ клисурата тя просто бучи, тъй като звуковете се заграждатъ отъ многократното можще ехо. Но прислѣзте нѣколко стжпала надолу. То е чудно: ечатъ скалитѣ, бучатъ доловетѣ и пакъ музиката се слуша като мелодия, падаща отъ небето.

Западно отъ Бѣлоградчикъ скалитѣ продължаватъ още 5—6 клм. и се разпадатъ на четири групи: Крепостъта, Горни Крупецъ, Избѣгъ и Боричъ.

Крепостъта представя три стражни групи скали южно надъ градеца, окована въ старинни защитни съоржжения и въ нова обширна и идеална запазена турска крепостъ. Тѣзи групи владеятъ не само града и клисурата съ лабиринта скали, — не: тѣ сж върхъ, който наблюдава земятъ на 50 км. юго-източно и толкова северозападно. Отъ къмъ северъ тѣзи групи скали изглеждатъ като разклонени и окаменѣли гигантски дървета. Тѣй фантастично чудни сж тѣхнитѣ очертания.

Скалната група Горни Крупецъ отстои два километра западно отъ Крепостъта и огражда отъ севернитѣ вѣтрове единъ секторъ отъ Бѣлоградчишкитѣ лозя. Тази скална група се отличава съ нѣщо, което даже за тукъ е много странно: по самото било на лозята се очертаватъ цѣла група науглени овчари и то почти въ естествена величина.

Западно отъ Горни Крупецъ, — почти слѣни съ него, се издигатъ гигантски хребети. Тукъ е предпоследната група отъ Бѣлоградчишкитѣ скали. Нарича се Избѣгъ или още Магаза. Тѣзи две названия характеризиратъ както ролята, която тая група е играла за мѣстното население въ превратъ

ностите на вълковете, така и нейното очертание: тя представя просторно скривалище, въ което хората сж забъгвали (Избъгъ) а въ което се струпвала храни и ценности (Магаза). Тънки високи скални гребени сж обхванали едно пространство отъ стотина декара земя и не откриватъ никжде лекъ достъпъ. Тази скална група крие множество изкуствени съоръжения за защита.

Ето, това сж Българчишките скали. Тъ сж създали и градеца: тукъ ще да е била стратегичната граница на Видинското царство нъкога, на австрийското владичество въ Видинъ по-късно и на Пазвантооглуовото мимолетно царство отъ по-ново време.

Българчики и по своето орографско положение представя една географска рѣдкостъ. Но за това — допжти.

А. Страхимировъ

ВЕЛИКДЕНЬ НА ПОПОВА ШАПКА

Отъ нѣколко дена бушуваше като злокобенъ предвестникъ на страшнитъ подземни вълнения южнактъ, тоя неумолимъ врагъ на високопланински излети. Хубавитъ планове за богато използване на великденската почивка срѣдъ пробуждащата се отъ зимния сънъ природа се топѣха и съ свито сърце ние мушнахме въ раницитъ си по една книга и все пакъ потеглихме сутринта на велика сжбота съ обичайното превозно срѣдство за Самоковъ. Найсетне, ако не друго, ще лежимъ четири дена въ Чамъ-Курия и ще се просвъщаваме въ новейшата българска литература. . . .

Една малка, неясна надежда, обаче, се таеше въ покоитъ на подсъзнанието. Може би възраждащиятъ пролѣтенъ вихъръ, следъ като направи своя пръвъ обходъ, събуди и раздвижи задрѣмалитъ прѣспи по стрѣмнитъ урви и очисти шеметнитъ пжтеки отъ тѣхното коварно съседство, ще поспре за моментъ да обзре на блѣска на своя съюзникъ слънцето резултата отъ своя набѣгъ и ще даде възможностъ и намъ да се порадваме на неговата съживителна мощъ. Може би топящиятъ се подъ неговитъ топли милувки снѣгъ ще осъмне горе въ висинитъ следъ нѣкоя ясна мразовита нощъ покритъ съ кристална броня, достатъчно здрава да понесе тропота на нетърпеливитъ излетници, и ще имъ даде възможностъ да възлѣзатъ до поднебни висоти и да се порадватъ на сбогуващата се зимна премѣна на особено красивитъ въ нея чуки и чалове на дивна Рила.

Тая надежда порастна, когато автомобилътъ излѣзе изъ последния завой на Искърската тѣснина и зафуча стермително презъ полето къмъ Калково. Съ нетърпение занадничахме изъ прозорцитъ и търсѣхме съ погледъ върховетъ на Рила. Всички, до колкото ги достигаше окоето, бѣха чисти, макаръ и дълбоко нахмурени подъ гжсто надипленитъ надъ тѣхъ облаци.

Първата ни работа въ Самоковъ бѣ да си осигуримъ ношуването въ Говедарци, следъ което свърнахме да позалъжемъ малко стомаситъ у „Болашъка“, дето ни поздрави юнашки чирпанската катастрофа, за която ние научихме едва следъ завръщането ни въ София.

Вѣтърътъ още свирѣше изъ полето, когато ние

крачихме по правото шосе къмъ Царъ Шишманъ, но по небето се показваха все повече признаци на разведряване. Витоша, по която и самоковци гадаятъ за времето, се виждаше цѣла и до най-високитъ си части; Чемберлиятъ, барометърътъ на Рила, бѣ съвсемъ чистъ, само рехави облачета, прошарени съ пролѣтно-синьо небе, се виеха надъ челото му, а въ лѣво отъ него чаловетъ по източния крайникъ на Рила сияеха на слънцето въ пълна бѣлота и изпълваха душата съ радостъ.

Шосето извива въ политъ на Царъ Шишманъ и презъ портата, която съединениятъ тамъ по-горе Бѣлъ, Лѣвъ и Правъ Искъръ е пробилъ, за да излѣзе изъ недрата на планината-майка, навлиза въ широката долина на Правия Искъръ, като пуца едно отклонение и по Бѣли Искъръ къмъ едноименното село и нагоре презъ Соколецъ за Чамъ-Курия. Тамъ бѣ нашия пжтъ на другия денъ, въ случай че южнактъ продължава своята вихрена игра изъ висинитъ подъ булото на облацитъ. А сега продължихме по Правия Искъръ, като се любувахме на снѣжнитъ, озарени тукъ-таме отъ слънцето върхове въ дъното на долината и по цѣлия ѝ юженъ склонъ въ лѣво отъ пжтя ни.

Особено красива бѣ картината на западъ, между Мальовица и Харамията, дето между разеденитъ каменисти чуки съ бѣли чалми се бѣлѣха широкитъ, покрити съ дебелъ снѣгъ плещи на Дамка, Папазъдере и Едигьолскитъ височини. Но нашиятъ погледъ се плѣзгаше на югъ и презъ дръзко вирнатитъ муцунки на Купенитъ (Рупитъ) търсѣше челото на Попова шапка и нейнитъ съседки отъ изтокъ, по билото на които преваля пжтя за къмъ Рилската рѣка и манастира. Тамъ горе нейде жадувахме ние да поздравимъ тая година Твореца съ свѣтлото възкресение и отъ тамъ да се спуснемъ къмъ неговия рилски храмъ. И очитъ неспирно сновѣха нагоре и надолу по хребета, дето възлизаше широкитъ, сложенъ пжтъ, и измѣрваха разстоянието отъ надъ гората и до билото, дето всѣка диря отъ пжтя бѣ заличена отъ изравняващата всички грапавини снѣжна покривка, като че ли искаха да проникнатъ въ вътрешността ѝ и да разбератъ, какво ни готви за утре.

— Кжде, презъ чало? Недейте синко, снѣгъ е, не може, ни заувещава добродушно дѣдо Димитъръ

отъ Маджаре, който се връщаше съ колата си отъ града, дето бѣ каралъ дѣски и любезно покани дамйтѣ (жена ми и сестра ми) да приседнатъ на колата до въ селото.

Той одобряваше нашето намерение да отидемъ на манастира, но да останемъ да спимъ въ неговото село или въ Мала-църква, па рано сутринтъ по Лѣва-рѣка нагоре и презъ Плочитѣ и Кобирино бранище — и той би дошълъ съ насъ. Ходилъ той отъ тамъ по Великденъ преди години, като момче. Езерото горе било покрито още съ снѣгъ, ама вече поомекналъ. И той полека, полека, прѣко презъ него. По едно време, къмъ края, чува нѣщо подъ краката си да пука — прасъ, прасъ, прасъ. Едва изкочилъ на брѣга и едно по-силно прасъ го накара да се обърне. И що да види: срѣдъ езерото една мечка затънала съ преднитѣ си крака и заровила муцуна въ снѣга — ледътъ на езерото не удържалъ подъ краката ѝ и я повикалъ на помощ. Обърналъ се дѣдо Димитъръ пакъ напредъ и не видѣлъ кога стигналъ въ манастира.

— Ха! презъ чало?! — не вѣрвамъ да минете, се усмихна незлобиво-иронично на край дѣдо Димитъръ. — Ако минете, светии че станете, додаде той и махна съ рѣка.

Пътътъ презъ долината обаче намъ не ни се рисувахе така розово. Освенъ че тамъ човѣкъ не можеше да има тоя широкъ, просторенъ изгледъ, за който жадуваше душата и който ни предлагаше пжтъ по хребета и особено височината горе, която сама по себе бѣ достатъченъ обектъ за единъ зименъ излетъ, но и самиятъ пжтъ като пжтъ за ходене едва ли бѣ за предпочитане. Разстоянието за минаване по снѣгъ може би щѣше да бжде по-малко, но какъвъ ще бжде снѣгътъ и какъ ще се върви по него изъ клека безъ пжтека това съвсемъ не бѣ сигурно. А по и така влажната долина на Лѣва рѣка можеше да си представи човѣкъ, каква вода ще има да газии, докато стигне снѣга.

Така че изборътъ падна на горния пжтъ (презъ Попова шапка) съвсемъ не случайно, а следъ здраво обмисляне. Най-сетне, ако снѣгътъ действително не позволѣше изкачването, което бѣ много вѣроятно (ние съвсемъ нѣмахме намѣрение да газимъ дълбокъ снѣгъ), връщането назадъ отъ тоя пжтъ би било несравнено по-леко, отколкото връщането отъ Окаденъ камѣкъ или Плочитѣ и при това все пакъ съ единъ по-широкъ изгледъ. . . .

Въ Говедарци стигнахме рано и побързахме да потърсимъ новата кръчма на Митѣ Бързана, дето, ни казаха, имало стая за гости. Следъ като се настанихме и си поотпочинахме, излѣзохме до черквата на рида край селото и отъ новата ѝ камбанария дълго се любувахме на хубавата картина на Искърската висока долина и нейния снѣженъ вѣнецъ. Облацитѣ бѣха очистили небосклона и върховетѣ светѣха на тъмносиния фонъ, обогрени отъ червениятъ лжчи на залязващото слънце. Нощта обещавахе да бжде ясна и студена, а тъкмо това трѣбаше, за да заледи снѣжната покривка и я направи издръжлива.

Изпълнени съ топли надежди ние свърнахме въ черква да запалимъ по една свещъ, па се прибрахме за вечеря, като си дадохме дума да потеглимъ на утрото рано, още въ тъмно, дано излѣжемъ снѣга.

Но зората ни изпревари. Все пакъ къмъ петъ и половина ние крачихме бодро по пжтя надъ селото и жадно вдишахме крепкия въздухъ на свежото пролетно утро. Нѣмаше нито едно облаче по небето. Слънцето улавяше единъ по единъ върховетѣ съ своитѣ дълги червени пипала и почна полека да слиза по плещитѣ имъ, като разливаше на всѣкжде топлота и свежестъ. Предъ насъ се събуждаше планината и протѣгаше членоветѣ си единъ по единъ на животворящитѣ лжчи на слънцето.

Пжтътъ ни продължаваше на западъ по продължение на долината и едва следъ като отмина отъ високо и последнитѣ кжши на Доспей махала, той остави коларския пжтъ за Овнарско и Урдина рѣка и сви по една ласчина на горе, прѣко къмъ планинския склонъ. Когато следъ единъ часъ минахме край чешмата и параклиса и навлѣзохме въ гората, слънцето вече назърташе презъ рѣдкитѣ дървета въ подножието на хребета. Скоро широкиятъ пжтъ се скри въ високата борова гора и запълзъ леко, съ крути завои по стрѣмния хребетъ нагоре. Ние пристѣпяхме бавно и спокойно, поглѣщайки духомъ и тѣломъ прелеститѣ на ясното пролѣтно утро, като че ли ни бѣ страхъ да ги не изгървемъ. Съ трепетно чувство на страхъ и надежда приближихме първата прѣспа снѣгъ на единъ откритъ завои на пжтя и плахо, предпазливо нагазихме снѣга, като че ли бѣхме на изпитъ. Но не разбрахме нищо. Или по-скоро не искахме да разберемъ. Снѣгътъ, безъ да ни плаши особено, не вдѣхваше твърде довѣрие, и ние се отказахме да сждимъ по него, като разчитахме, че на открито той все ще е по-другъ отколкото въ гората.

Колкото по-високо се изкачвахме, толкова прѣспитъ снѣгъ по открититѣ мѣста на пжтя зачестяваха и се удължаваха. Макарь и да не затъвахме много въ снѣга, предпочитахме да ги заобикаляме. Така на последния крутъ завои въ гората ние се поведохме по открития и по-ясно очертанъ пжтъ и се отклонихме отъ хребета и правия пжтъ, което ни струвѣ най-малко половинъ часъ повече. Скоро забелезахме грѣшката си и спрѣхме да поотдѣхнемъ и се подкрепимъ съ една английска закуска, та и раницитѣ малко да пооблекчимъ. Понеже на трѣгане отъ София бѣхме се примирили съ мисълта за излежаване въ Чамъ-Курия, бѣхме понесли и дрехи и ядиво доста повече, отколкото бѣ нужно за до манастира, и сега се стараехме да го отправимъ по-бързо по предназначение.

Следъ кратка, но жилава борба съ клека изъ рѣката въ лѣво отъ нашия хребетъ, ние успѣхме да излѣземъ макарь и съ закѣснение пакъ на широкия пжтъ, който скоро се изгуби подъ бѣлата плащаница на снѣга. Това малко премеждие ни накара да забравимъ нашитѣ опасения за състоянието на снѣга, по който ние продължавахме да крачимъ бавно и

спокойно съ направление право нагоре към върха на хребета. Бяхме вече надъ гората. Низкия клекъ и други храсти бяха изцъло покрити отъ снѣга, който излѣзе много по-добъръ отколкото предвещаваха прѣспитъ въ гората. Часътъ приближаваше деветъ, а до горе имаше най-малко още два часа. Дали ще можемъ да стигнемъ преди слънцето още да е успѣло да го размекне?

Изъ задъ върховетъ на билото се нижеха вече бѣли кълбести облаци, изплуваха високо надъ тѣхъ и хвърляха широки сѣнки по снѣга. Дълбоката синина на небето почна да се губи. По отгатышния склонъ на хребета бучеше вѣтъра. Ние все още бяхме на заветъ и продължавахме право нагоре. Макаръ и стръмнината да бѣ доста голѣма, изравнилия всички гънки и грапини на земята снѣгъ позволяваше макаръ и бавното напредване прѣко къмъ билото.

Когато високо горе стръмнината понамалѣ, изкочиха пакъ камънитъ по подзиданата външна страна на пѣтя и той почна наново да се очертава. Тукъ вѣтрътъ бѣ поотвѣялъ доста снѣга, чиято покривка изглеждаше по-тънка и пропускаше тукъ-тамъ по нѣкой чепатъ клонъ клекъ. Следвайки пѣтя ние се отзовахме на дѣсния скатъ на хребета, надъ единъ дълбокъ долъ, задъ който насрѣща ни се извишаваше мощната снага на Попова шапка, стройна, надробена, страхотно надвиснала надъ долината. И изведнажъ ни брулна вѣтрътъ, за който ние съвсемъ бяхме забравили. На заветъ край единъ завой на пѣтя ние спрѣхме за втори пѣтъ да поотдѣхнемъ и се полюбуваме на хубавата картина предъ насъ, па да се и подкрепимъ съ нѣкой и другъ залѣкъ хлѣбъ и парче шоколадъ.

Още нѣколко завоя въ борба съ вѣтъра и ние бяхме на билото. Предъ насъ стоеше Рила въ своята великолепа зимна премѣна, потънала въ слънчевъ блѣсъкъ . . . Картината отъ тукъ е величествена и спокойна. Формитъ се преливатъ плавно, гънкитъ сж смегчени, раздробеността се губи въ едното-нието на снѣжната покривка, придавайки ѝ по-голѣма живота и топлота, и само малко върхове се очертаватъ ясно надъ и предъ другитъ и налагатъ на око: Мусала на изтокъ въ своето монарше величие, Йозола туку предъ васъ, отгатыкъ дълбокия долъ на Лѣва река, въплощение на мощъ и само-надѣяностъ, и Узунъ-тепе въ дъното, изшиленъ, самотенъ, стрелнатъ въ небесата. . . . Но картината е хубава въ своята цѣлостъ, която диша мощъ, величие и топлота, Човѣкъ стои унесенъ, замаянъ предъ вѣлшебната красота на планината и поглъща жадно съ очи прелеститъ на природата.

Снѣгътъ ни остана вѣренъ и ние стигнахме върха на хребета (кота 2476) за малко повече отъ 6 часа, включително почивкитъ, закускитъ и лутането изъ клека. Макаръ и добре изморени отъ стръмнината на пѣтя и възтежичкитъ раници, ние бяхме доволни и богато възнаградени за нашата настойчивостъ. Тамъ горе, на откритото било вѣтрътъ пронизваше и напомняше, че зимата още не

си е отишла. Побързахме да потърсимъ заветъ да починемъ и се полюбуваме спокойно на дивното величие на планинската зима. Скоро заскитъ и чайникътъ и ни покани на скромненъ великенски обѣдъ.

Хубаво! колко хубаво е въ свободнитъ простори на висинитъ! Мжчно ни бѣ да се раздѣлимъ съ нашия връхъ. Не усетихме, какъ изминаха близу три часа въ почивка и съзерцание. Но хладината почна да подканя и ние неохотно нарахме раницитъ. Преди да почнемъ да слизаеме трѣбаше да изкачимъ и съседния връхъ, по който обикаляше пѣтътъ, за да се спусне по отгатышния му скатъ къмъ Коби-

Рила. Кота 2476

лино бранише. Отъ тая, южната, страна склоноветъ на масива сж много по-стрѣмни, отколкото севернитъ, по които се изкачихме. Снѣгътъ се спуска въ гладкъ откосъ чакъ низко долу и ние се спогледахме озадачени. Едно подхлъзване или нѣкой прѣспа може да ни завлече за нѣколко само секунди въ клека на Лѣва рѣка. Но снѣгътъ — ахъ, тоя снѣгъ! — тукъ вече той ни изневѣри. Кората се пропукаше подъ най-слабия натискъ и кракътъ затъваше дълбоко въ рохкъ, влаженъ пухъ. Отначало това ни обнадежди, страхътъ отъ подхлъзване изчезна и ние смѣло очертахме пѣтя си надолу по стрѣмни-

ната. Но скоро надеждата се обърна въ досада, особено като понамалѣ стрѣмнината и поовлажнѣ още повече снѣгътъ, който често се сплеставаше като гипсовъ бинтъ около дълбоко затъналия кракъ и не го пускаше да се измъкне, та ставаше нужда да се разравя съ ржце, за да го отпусне. Особено трудно и изморително стана движението отъ Кобирино бранище надолу, дето вече личеха дири отъ минали преди насъ излетници, идящи по пътя изъ Лѣва рѣка. Можехме да си представимъ, какво би било изкачването по такъвъ снѣгъ, ако бѣхме послушали дѣ до Димитъръ отъ Маджаре и бѣхме трѣгнали по долния пътъ изъ рѣката.

Когато стигнахме долния край на Сухото езеро, часътъ минаваше седемъ. Повече отъ 4—4½ часа бѣхме употребили за слизане отъ върха, когато обикновено разстоянието не е повече отъ часъ и половина. На изкачване ние едва ли бѣхме вървѣли повече отъ 3—3½ часа по снѣгъ, а разстоянието за минаване по снѣгъ отъ върха надолу бѣ много по-дълго, отколкото на изкачване. Въобще снѣгътъ отсамната страна слизаше много по-ниско въ долината, отколкото по севернитѣ открити склонове на масива. Сухото езеро бѣ цѣлото покрито съ дебелъ снѣгъ, само въ долния му край зеленѣеше водноледена кора. Но и оттатъкъ езерото снѣгътъ слизаше още ниско изъ гората, чакъ до „къркорицитѣ“, и тукъ той помагаше при настѣпващия вече здрачъ да се следи пътеката изъ гората. Отъ „къркорицитѣ“ надолу пътеката навлиза въ висока гора и се разширява, та по-лесно се познава и въ тъмнината. Скоро заблещукаха огньове и фенери на работници край рѣката. Досадното за изморенитѣ крака на надолно се свърши и ние влѣзохме въ почти равния пътъ край рѣката. Къмъ 10 часа вечерята стигнахме благополучно манастира.

Благополучно?

Да; макаръ и порядъчно изморени — много повече отъ заколото се бѣхме приготвили — ние съ облекчение поздравихме уютната стая, която ни посочиха за нощуване и въ която за дамитѣ имаше даже пружиненъ креватъ, предвкусвайки сладката почивка следъ усиления зименъ походъ. Топлиятъ чай посъживи отпадналия духъ и отвори апетитъ. И дълго следъ вечеря, лежейки въ тъмнината ние се забавлявахме да си припомнимъ прекаранитѣ презъ деня прежеждия въ хумористично освѣтление.

Неблагополучието дойде на другия день. Когато сутринята се погледнахме въпреки обичайната следъ подобни походи болезненостъ на членовѣтѣ, всички ни напуши неудържимъ смѣхъ. . . Отъ дъл-

гото, почти 10 часово бродене по снѣгъ и повечето време на слѣнце, и отъ вѣтъра на височината лицата ни се бѣха подули цѣлитѣ, устнитѣ надебелѣли като на чернокожи, челото и странитѣ зачервени, а очитѣ се скрили между две възглавнички отъ месо и едва прозъртатъ изъ подъ тѣхъ. Но положението не бѣ само комично. Странитѣ горѣха, като че ли ги грѣеше непрестанно адски огънь, и не даваха да се допре нищо до тѣхъ, а въ очитѣ хиляди игли бодѣха непрекъснато и ги караха постоянно да се затварятъ и отварятъ. Особено зле бѣ въ това отношение сестрата, която ни създаде голѣми грижи. У нея възглавничкитѣ подъ и надъ очитѣ продължаваха да растатъ и къмъ вечерята почти затвориха зеницитѣ, които, сами силно възпалени, бодѣха все повече и повече, не търпѣха никаква свѣтлина и не ъ позволяваха да почива въ никакво положение.

Специаленъ влакъ ни свали отъ манастира до село Пастра, дето ни посрещна братовчедъ ни, инженеръ по постройката на електрическа централа Орионъ, и ни послужи съ борова вода за компреси, които ужъ пооблекчиха малко болкитѣ. Малко недотамна ни излѣзе тая срѣща, за която съ удоволствие си мечтаехме на трѣгване отъ София. Въ уютно мебелираната му селска квартира се бѣха събрали най-близкитѣ да срѣщатъ великденя и ние искахме да ги изненадаме, а само имъ поразвалихме настроението.

Фелдшерътъ въ лагера на Орионъ подъ готовата вече първа (срѣдна) централа, дето намѣрихме гостоприемство за презъ нощта, бѣ въ недоумѣние предъ вида на нашата болна и бѣ поизплашилъ роднинитѣ, които на другия день слѣзли да се осведоматъ за насъ. На другия день вечерята отведохме болната отъ гарата право у лѣкаря, проф. Пашевъ, който въпреки късния часъ ни прие и съ голѣмъ интересъ прегледа болната, за което и тукъ публично му изказваме нашата благодарностъ. Той ни успокои напълно и накара болната още веднага да прогледне. Такива случаи били рѣдкостъ у насъ, обаче съ развиването на зимния спортъ и зимнитѣ излети се създаватъ условия да зачестятъ. Затова трѣба да не се гледа съ насмѣшка и пренебрежение на препоръчанитѣ за такива излети предпазни мѣрки, главно тъмни (или цвѣтни — жълти) очила, защото дългото излагане очитѣ на свѣтлината на снѣга, особено въ слѣнчеви дни може да доведе до голѣми болезнени усложнения въ зрението и дори до ослѣпяване.

Единъ хубавъ урокъ, който ни струва много грижи и безпокойства, отъ каквито бихме желали да предваримъ нашитѣ другари туристи.

Пѣйо.

ВЕСТИ И БЕЛЕЖКИ

Систематическо унищожаване на здравеца в Централна Стара-Планина. — Култивирането на розата в тъй наречената Розова-долина, отъ Казанлък до Клисура, отъ година на година отслабва. Пространното Карловско поле, опираше до Козница, преди години, презъ м. май, наистина представляваше Райска градина, благодарение на което турчина, до освобождението, се бѣ заселилъ тамъ. Днесъ то е съвсемъ видоизменено. Въмѣсто зеленитѣ розови градини, вие ще видите стърнища отъ ниви, лозя, или овощни градини. Нѣкогашнитѣ голѣми, китни гюлови градини, покачени дори по плещитѣ на нѣкои близни върхове сж унищожени и днесъ само тѣхнитѣ синури свидетелствуватъ за нѣкогашното имъ съществуване.

Мжчния пазаръ който се намира у насъ на розовото масло и скжпото му дестиларане, е накарало частъ отъ населението на карловското поле да дири срѣдство за прехрана отъ друго мѣсто. Чрезъ плодове, зърнени храни, отчасти и тютюнъ, то постепенно се стрѣми да замѣсти розата, пазаря на която изключително е въ ржцетъ само на нѣколко търговци.

Отъ две години насамъ, нѣкои розопроизводители въ Карловско, сж се заели да дестиларатъ масла, освенъ отъ розата, но и отъ нѣкои други миризливи горски цвѣтя. Има нѣкои дестилатори, които правятъ опити съ цвѣтя и то такива, които се намиратъ изъ близнитѣ балкански усои въ голѣми количества.

Напоследъкъ, въ нѣколко карловски села, дестилаторитѣ сж се спрѣли изключително на здравеца, който съ своята силна миризма и голѣмо количество, наистина, при ефтиното му доставяне, представлява едно доходно перо. Срещу нищожень разходъ, тѣ иматъ събрани голѣми количества здравецъ, който подложенъ на дестилация, давалъ отлични и доходни резултати. Особенно презъ настоящата 1928 година, въ нѣкои карловски села, разположени въ южнитѣ поли на Централна Ст. Планира, дестилацията на здравецовото масло е било доста засилено. Здравеца се е събиралъ изключително изъ поменатия балканъ, първоначално съ корени, а въ последствие само листята. Всѣки отъ насъ знае, че здравеца се намира изъ усойни скалисти мѣста и то на пространни поля и беридбата му не би затруднила даже и едно невръстно дете, а опитътъ ни е доказалъ, че и едно най-слабо дръпване на листъ отъ корена влече следъ себе си отскубването на цѣлия корень, така че и при едно най-внимателно бране листата на здравеца ще повлече следъ себе си унищожаването и на коренищата му.

Избеднялото население въ карловско, търсейки срѣдство за прехрана ще се обърне и къмъ дестилацията на здравецово масло, което, срещу малко разходи, ще стане за въ бждаще едно негово доходно перо, а всичко това ще повлече следъ себе си едно систематическо масово унищожаване на здравеца, това горско цвѣте възпѣно въ народнитѣ ни пѣсни.

Ако не се взематъ мѣрки за да се спре унищожаването на здравеца, неговото събиране и дестиларане нѣма да се спре само въ карловско, а ще обгърне всички наши балкански краища, гдето „Гората мерише на здравецъ“.

Не е тукъ мѣстото да правимъ намеци гдето трѣбва — обаче туристъ, гдето и да билъ той, трѣбва да се обяви противъ това масово унищожаване на здравеца и да поиска, наредъ съ другитѣ горски цвѣтя, поставянето му подъ възбрана.

Н. Петковъ.

Швейцарскиятъ Алпийски клубъ. (С. А. S.) въ края на първото полугодие отъ 1928 год. е броялъ 83 секции съ 25343 членове. Въ зависимостъ отъ броя на членоветѣ клубътъ е ималъ: 36 секции до 166 членове, 30 секции до 415 членове, 10 секции до 664 членове, 2 секции до 913 членове 2 секции до 1411 членове 1 секция съ 1660 членове (Женева), 1 секция (Бернъ) съ 1909 членове и 1 секция (Уто) съ 2656 членове.

Въ Швейцария сжществува самостоятелно „Женски алпийски швейцарски съюзъ“ съ 27 секции и съ повече отъ 2000 членове. Този съюзъ е последиствие отъ обстоятелството, че швейцарския алпийски клубъ не допушта членове жени.

Съюзътъ издава месечно списание „Nos Montagnes“.

Ново туристическо дружество. Персонала при Софийскитѣ телеграфопощенски и телефонни станции и този при отдѣленията на Главната телеграфопощенска и телефонна дирекция е образувалъ спортно-туристическо дружество „Хр. Ботевъ“. Дружеството, съ утвърденъ уставъ, отъ четири мѣсеци насамъ брой около 150 членове. Благодарение на своя младъ и енергичень председател, Доктора при Главната т.-п. и т. дирекция, Г-нъ Д-ръ Б. Атанасовъ, то е регистрирало вече 14 излета. Освенъ туризмъ, т.-пощенското туристическо дружество въ устава си предвижда и спортъ, специалистъ, за персонала съ доношна служба при телеграфа и телефона.

Н. П.

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Около събора. — Въпреки, че последниятъ съборъ се състоя по време, което благоприятствуваше за хубави и интересни излети изъ Осогово, Рила и Пиринъ, на него не се явиха пратеницитѣ на доста дружествени клонове. Докато въ миналото числото на такива клонове е било незначително, тази година то се увеличи доста. Съборътъ не се занима съ този въпросъ, както предвижда устава; този моментъ отъ събора бѣше отминатъ незабѣлзанъ. Ние, обаче, считаме, че е умѣстно да се спре вниманието ни по-сериозно на него.

Годишниятъ съборъ на Дружеството е върховното управително тѣло, което набабѣзва и кове бждещето на Б. Т. Д. Съставенъ отъ пратеници на всички клонове, той же може да даде, при обстойни и обширни разисквания, най-умѣстни и навремени директиви за една положителна туристическа дейность. Съборитѣ сж, въ които клоноветѣ иматъ възможность да се запознаятъ непосредствено съ дружествения животъ. Тамъ тѣ ще могатъ

да разгледатъ и да изживѣятъ важни моменти отъ значение за туризма и да отнесатъ непосредствени указания за бждещата имъ дейность. Този е и смисълътъ на годишнитѣ събори отъ една страна, а отъ друга — съ редовното имъ посещение да се създадатъ неразривни връзки между различнитѣ институти въ дружеството. Следъ всичко горензложено, основателенъ е въпросътъ, защо една голѣма частъ отъ клоноветѣ не бѣха представени на събора, а нѣкой отъ представенитѣ бѣха съ помалкъкъ брой делегати отъ колкото имъ се полагаше.

Избраниятъ пратеникъ, който често пжти ще отиде на съборъ не за удоволствие или отъ лишно свободно време, а за да изпълни волята на общото събрание и своя дългъ като съзнателенъ членъ на дружеството, би трѣбвало да бжде подсигуренъ съ възможнитѣ срѣдства, за да не се допусне стѣсняване отъ негова страна при приемането представляването на клона.

За да се уреди именно този деликатенъ въпросъ, въ

дружествения уставъ се предвижда учредяването на съборенъ фондъ при клоноветъ, правилника за който бѣше приетъ отъ XV дружественъ съборъ. Два или три сж клоновѣтъ, които сж оценили правилно ползата отъ този фондъ, и затова всѣка година ние виждаме тѣзи клонове да пращатъ свои представители въ дружественитѣ събори.

Ние считаме за излишно да изтъкваме значението на въпросния фондъ. Неговата полза ще се констатира отъ всѣки клонъ по отдѣлно съ възможността за редовното посещение на дружественитѣ събори отъ тѣхнитѣ пратеници, които ще съдействуватъ за по-нататъшната дейность на д-вото.

Б. Т. Д., което задъ себе си има вече история, а предъ себе си блѣскаво бждеще, иска по-голѣма стегнатостъ въ клоновѣтъ. Съ подходящия интересъ къмъ нашитѣ събори ще се даде възможность на съответния институтъ да продължи туристическия завоевания съ една по-голѣма ревность.

Учредяването на съборния фондъ при клоновѣтъ е една необходимостъ. Само посредствомъ него ще може клоновѣтъ да бждатъ представяни както трѣбва на дружественитѣ събори.

Отъ Пернишкия клонъ Голо Бърдо, пишатъ: „Въ отговоръ на писаното въ в. „Дунавски куриеръ“ брой 1 по отношение разхубавяването и подържането на мѣстността „Кракра“, дължимъ да освѣтлимъ общественото мнение.

Презъ 1923 година бѣ взета инициативата отъ членоветъ на Б. Т. Д. „Голо Бърдо“ — Пернишки клонъ, съвмѣстно съ Ю. Т. С. „Струма“ — Пернишки клонъ, да се засѣятъ борчета на историческата мѣстность „Кракра“. Презъ сжщата година успѣ да се засѣе източния клонъ. Голѣма часть отъ борчетата бѣха изкоренени отъ перничани, поради ниската имъ култура и желанието имъ мѣстността да остане пакъ пасище за овцетѣ имъ.

По настояване на настоятелството на Б. Т. Д. „Голо Бърдо“ и съ съдействието на уважаемия Пернишки кметъ г. Малинъ Николовъ, можа да се издействува отъ Общинския съветъ мѣстността „Кракра“, да бжде владѣна отъ Д-вото, като съ това се целѣше да се запазятъ борчетата и се вземе нѣкой левъ отъ сѣното за подържане и разхубавяване. И до денъ днешенъ туриститѣ останаха само съ голи обещания по отношение паричния въпросъ, понеже Общината намира за по-изгодно да прибере 4000 лева годишно отъ сѣното, въпрѣки щедрото си дарение. Съ една дума перничани не направиха и не пожелаха да направятъ нѣщо.

Презъ пролѣтѣта на 1927 година почна Б. Т. Д. да продължава започнатото дѣло съ нова и още по-силна енергия, като засѣ въ дупкитѣ на изкоренитѣ дръвчета нови борчета и продължи засѣването на западния клонъ къмъ шосето. Понеже перничани нѣмаха и презъ тази година желание да съдействуватъ на започното културно и благородно начинание, за това Б. Т. Д. се обърна къмъ Управата на Д. К. М. Перникъ, която даде пълно и безрезервно съдействие, дори отпусна постояненъ пазачъ, който да варди боровата култура. Бѣше устроенъ трудовъ излетъ начело съ Мината музика, на който се отзоваха само минни чиновници, работници, учители и ученици — деца на миньори. Отъ тогава всѣка година се устройва трудовъ излетъ съ музика.

Презъ пролѣтѣта на 1928 година Д-вото покани секционния лесничей г. Юрданъ Михайловъ, подъ което ръководство се продължи сѣненето на борчетата.

За сега е засѣто една трета отъ мѣстността „Кракра“.

Кондуктора-макшайдеръ г. Коста Димитровъ изработи плана на парка, който ще направи Д-вото.

Мината отпусна тель и колове за заграждането на мѣстността отъ къмъ източната страна. И днесъ, имаме вече телена ограда, която варди младитѣ борчета отъ добитѣка на перничани, но отъ лошитѣ имъ сѣсялани не.

Б. Т. Д-во „Голо Бърдо“ похарчи за разхубавяването и подържане на „Кракра“ отъ скромнитѣ си срѣдства

сумата отъ лева 6000, срещу обещаната отъ Общината 12000 лева взети отъ сѣното до сега.

Презъ 1929 година ще бжде построенъ павилионъ отъ Д-вото, който ще напомня на посетителитѣ за славата на достойния, самоотвержения и великъ българинъ Кракра, който цѣли 15 години се е борилъ срещу Валий-Българоубица.

Следъ гореизложеното молиме критицитѣ по въпроса за мѣстността „Кракра“ да бждатъ по-скромни и перничани да бждатъ по-отзивчиви и да не чакатъ всичко отъ Б. Т. Д. „Голо Бърдо“ и отъ Управлението на минитѣ „Перникъ“, но и тѣ да положатъ малко грижи за разхубавяването на края имъ“.

Нови клонови настоятелства

Берковица. — Председателъ Александъръ Марковъ, подпредседателъ Кирилъ Мироновъ, секретаръ Петъръ Йорд. Симеоновъ, касиеръ Демянъ Куздовъ. Дом. библиотекаръ Цвѣтко Занфировъ, Съветници: Д. Кадийски, Дечка Любомирова, Георги Бисеровъ.

Станимака. — Председателъ Стефанъ Тодоровъ, подпредседателъ Димитъръ Павловъ, у-ль, секретаръ Веса Арабаджиева, у-ка, касиеръ Веска п. Василева. Съветници: Христо Пашковъ, Вл. Иочковъ, Гинка Чаршамбова, контролна комисиия: Ив. Капинчевъ, Хр. х. Михайловъ, Стоянъ Димовъ.

Банско. — Председателъ Б. Колчаговъ, подпредседателъ Антонъ Ив. Коловъ, секретаръ Георги Д. Кожухаровъ, касиеръ Лазаръ Икономовъ. Съветници: Елена Д. Бизева, К. Стефановъ. Контролна комисиия: Георги К. Голевъ, Н. П. Пумпаловъ, Ефтимъ Петровъ.

Варна. — Председателъ — Юр. Цонковъ, подпредседателъ — К. Ковачевъ, касиеръ — П. Петровъ, домакинъ — Л. Пенчевъ, съветникъ — Ал. Марковъ. — Контролна комисиия: Стойко Ковачевъ, К. Дюкмеджiovъ, Д-ръ Г. Свраковъ.

Долно Орѣховскиятъ клонъ е устроилъ на 17 априлъ литературна музикална забава съ участието на тамбурашкия оркестъръ на клонъ Дунавъ отъ Ю. Т. С. въ Русе. Забавата е била добре уредена и добре посетена.

Жалейка. — Ямболскиятъ клонъ „Кабиле“ отъ Българското Туристическо Д-во, съобщава на членоветѣ си, че

Робертъ А. Калдеронъ

редовенъ членъ на д-вото, на 22 години, стана жертва на слѣпа случайность на 21 септемврий въ 2 часа сл. пладне.

Миръ на праха му.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ. Месечно иллюстрирано списание за туризмъ и родинознание — Органъ на Българското Туристическо Дружество. Препоръчано отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 1793 отъ 27 януарий 1922 г. Година XX (януарий — декемврий). Абонаментъ за година 60 лв. за чужбина — 100 лв. Всичко за списанието се изпраща до Редакцията на Български Туристъ, София, ул. Солунъ 25.

СЪДЪРЖАНИЕ. — *Wott*, Изъ източна Стара планина; *П. Делирадевъ*, Търново и неговата околность; *А. Страшимировъ*, Прочуто-непознато; *Пѣйо*, Великденъ на Попова шапка; *Вести и бележки*. *Н. Петковъ*, Систематическото унищожаване на здравеца въ Централна Стара планина. Дружественъ животъ. Снимки въ текста отъ Г. Трайчевъ, К. х. Радоновъ, Пѣйо и *Wott*.